

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ УКРАЇНИ ДО І ПІСЛЯ МАЙДАНУ: ЗМІНИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ, СУСПІЛЬНІ ЗАПИТИ

Постановка проблеми. Масові протести громадян які відбувалися проти кримінально-авторитарного режиму В. Януковича, відомі нам під назвою Революція Гідності, стали переломним етапом в історії сучасної України. Ці події мали масштабні наслідки – від остаточного здійснення Україною свого геополітичного вибору, до початок реалізації курсу євроінтеграції через певне реформування суспільного життя.

Події що відбулися у 2013-2014 рр. мали величезний вплив на політичну систему України. Після втечі екс-президента В. Януковича до Росії, Конституція України відновилася в редакції 2004 р. Почалося оновлення владних інститутів держави. Сформовано новий склад Кабінету Міністрів, Президент та Верховна Рада отримали легітиміацію через позачергові вибори.

Політична система України також зазнала великих змін. Зійшли з політичної арени партії, які ще до майдану належали до складу пропрезидентської коаліції (Партія регіонів, КПУ). Відбулося реформування серед політичних сил, що представляли нову владу. На позачергових виборах до Верховної Ради, що відбулись 26 жовтня 2014 р., частина представників була представлена «старими партіями» («Батьківщина», «Свобода»), які відокремилися або приєдналися до таких партій як: «Народний фронт», «Блок Петра Порошенка», «Правий сектор», тощо.

Різкі зміни у партійно-політичному спектрі викликало незадоволення громадян через відсутність серед нових партій відповідників їх уставленим партійним симпатіям. Навіть після зміни політичних сил, які були з ентузіазмом сприйняті суспільством підчас позачергових виборів почали втрачати підтримку виборців.

Усе це свідчить про те, що партійна система України перебуває на стадії трансформації, і цей процес триватиме досить довго. Тому розвиток України, як демократичної і європейської держави неможливе без дієвих та інституціоналізованих політичних партій.

Мета. Проаналізувати еволюцію політичної системи України в період. Основні зміни, сучасні тенденції та їх чинники, ставлення українського суспільства до процесів що відбуваються у партійному середовищі. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

Показати широке коло питань, що стосується політичних партій України

Вказати основні зміни в політичній системі

Дослідити основні напрями партій до і після майдану

Виклад матеріалу. Відправною точкою з якої ми почнемо це другий тур виборів Президента України у якому перемога дісталася В. Януковичу. У цей період продовжувався процес утворення політичних партій: упродовж 2010-2011 рр. їх було зареєстровано понад 25. Серед цих партій, які вели активну діяльність, майже всі були партії «лідерського» характеру, а саме: «Сильна Україна» С. Тігіпка, «Фронт змін» А. Яценюка, «УДАР» В. Кличка, «Самопоміч» А. Садовий та Радикальна партія Олега Ляшка. У виборах до Верховної Ради України, що відбулися 28 жовтня 2012 року, взяло участь 21 політична партія. Але фактично їх кількість була більшою, оскільки через заборону створення виборчих блоків представники деяких партій балотувалися за списками інших партій. Усього виступило, як об'єкти виборчого процесу, 87 партій. В цей момент зберігають свої позиції такі партії, як Партія регіонів та ОВ «Батьківщина». Повністю втрачають свої позиції партії які були утворені ще на початку 1990-х років. Це були партії СПУ, СДПУ, УРП, КУН, УНП. Ті політичні сили, які залишилися, почали претендувати на роль «нових» сил вписуючись у біполярну схему протистояння «влада-опозиція». Але попри певні очікування, у виборчій кампанії 2012 року, нажаль, не з'явилася політична сила, яка б підтримувалася усіма регіонами України, стала б загальнонаціональною партією. Ця тенденція пов'язана з «новими» політичними силами, зокрема, партіями «Фронт змін» та «Удар».

Разом із виборами до Верховної Ради України 2012 року розпочався новітній етап розпитку даної ситуації, що призвело до поляризації системи, тобто почалась монополізація однієї політичної сили над владою, включно з її судовою гілкою, зростанням тиску на громадське суспільство, опозиційні партії, ділові структури. На той час політична система зазнала дрейфу: від системи поміркованого плюралізму до поляризації.

Тенденція наростання авторитарної діяльності влади, переорієнтація на інтеграцію до європейського простору та відмова від євроінтеграційного курсу призвело до виступів громадян у формі протесту, які значно активізувалися після спроби влади оголосити диктаторський режим (з урахуванням сумнозвісних законів «16 січня»). Тому важливим чинником цього етапу було прийняття Конституції в редакції 2004 року, що вразі підвищило роль політичних партій у функціонуванні державної системи. Наслідком цього, парламентські фракції отримали право формувати коаліцію та призначати уряд. Але система виборів бо Верховної Ради залишалася старою та змішаною, з характерними для неї недоліками. Таке політичне переформування призвело до радикальних змін у партійній системі. З одного боку, основними складовими системи стали партії, які до падіння режиму В. Януковича перебували в опозиції, а з іншого боку внаслідок втрати суспільної підтримки правляча партія («Партія регіонів») пережила розкол і крах, що призвело до зникнення з політичної арени. Відновлюється система поміркованого плюралізму. Таке переформатування призвело до екстремальних умов: необхідність відновлення функціонування державного механізму разом з агресією з боку Росії, надзвичайно складна соціально-економічна ситуація. За короткий час створилися нові партії. Значна частина таких партій була створена політиками і громадськими діячами, які брали участь в акціях протесту на Майдані. Такими партіями стали: «Опозиційний блок» - слабо позиціонована ліво-орієнтована; «Батьківщина» - слабо позиціонована ліво-консервативна, з переважною часткою у передвиборчій програмі популістських гасел; «Блок Петра Порошенка» - сильно позиціонована право-ліберальна; Радикальна партія Олега Ляшка - слабо позиціонована ліво-орієнтовна з вкрапленням консервативних тез і найвищою часткою популістських гасел у передвиборчій програмі; «Народний фронт» - сильно позиціонована право-ліберальна партія; «Самопоміч» - слабо позиціонована ліво-консервативна, не типова раніше для України партія. Деякі з цих партій виникли в наслідок Майдану, але вони не стали елементами системи («Правий сектор»).

Вперше в історії України як під час парламентських, так і під час президентських виборів конкуренція відбулася між партіями, які схилилися до європейського шляху розвитку країни. З кожним наближенням наступних виборів розгортається гостра конкуренція між партіями, що прийшли на політичну арену після Революції Гідності. Партійні лідери поставили лінії розмежування, які проходять через ставлення до Росії, до врегулюванні ситуації на Донбасі, до реформування держави. В це час партійна система України зберігає ознаки поміркованого плюралізму. У ній існують партії, які можна віднести як до

правих, так і до лівих ідеологічних спектрів. Партії правої частини є більш артикульованими. На цьому етапі з точки зору кількості та співвідношення парламентських партій, система характеризується екстремальною багатопартійністю. Однак радикальне оновлення не змінило політичні партії, як складових систем. Створюються партії, як завжди для власних потреб та інтересів окремих груп, їх утворення та об'єднання відбувалося «згори».

Після подій на Майдані, тривав розвиток партійної системи України на основі таких чинників: зміна балансу сил, переформатування влади, агресія з боку РФ, посилення кризових явищ у фінансовій та соціально-економічній сферах, зміни в соціально-демографічній сфері та суспільній свідомості, активізація контактів з країнами Сходу. Протягом 2014-2015 рр. значно зросла суспільна підтримка проєвропейських партій, які вперше за багато років здобули підтримку в усіх регіонах країни. Внаслідок впливу із заходу, значно почали активізуватися контакти українських партій проєвропейського спрямування з європейськими партіями. На той час виділялось три основні українські партії (ВО «Батьківщина», «Удар» та Народний Рух України) у Європейській народній партії. Тому, упродовж 2014-2015 рр. знизилася підтримка двох коаліційних партій – БПП і «Народного фронту», лідером якого був Прем'єр-міністр А. Яценюк. Ці партії стали для громадян уособленням негативних наслідків реформ. Краше становились було у партій таких як «Батьківщина» та «опозиційний блок», їх рейтинг децю зріс.

В цей час посилюється рівень популізму в функціонуванні політичних партій. Це спричинила складна соціально-економічна ситуація, громадяни очікували більше від влади, яка прийшла в період Майдану. Значну підтримку з боку українського народу отримують партії, які пропонують «прості рішення і швидкі дії». Такі підходи використовували більшість політичних сил. Також, в цей період розвитку партійної системи стало особливе зростання впливу громадянського суспільства на політичні партії, це сприяло створенню нових політичних сил на основі його структур. Таке поєднання є однією з нових рис в історії політичної системи України.

Перемога на Майдані зумовила специфіку чинників, що впливали на процеси в партійній системі. Серед цих чинників слід відзначити, передусім, відновлення дії Конституції 2004 року, прийняття рішення про декомунізацію та очищення влади, зміни в законодавстві про місцеві вибори, створення законодавчої бази для створення бюджетного фінансування партій. Активізувався соціально-економічний поділ. Зросла напруга між противниками і прихильниками радикальних дій, прихильники продовження війни на Донбасі до перемоги і досягнення миру за всяку ціну. Відбулося підвищення уваги світу до України, що зумовило високу інтенсивність зовнішнього впливу.

В період Майдану виникають партії на основі формалізованих і неформалізованих структур громадського суспільства, внаслідок цього виникла партія «Правий сектор». Такі партії приходили на політичну арену у зв'язку залучення активістів Майдану до владних структур в період лютого-березня 2014 року. Деякі політичні сили почали активно інкорпорувати громадські ініціативи локального рівня. Вони включали представників різних категорій громадського суспільства до виборчих списків. Ці партії пройшли до Парламенту і посіли керівні посади у Верховній Раді (А. Парубій, О. Сироїд), комітетах та парламентських фракціях.

Агресія з боку Російської Федерації стала причиною зростання соціально-економічної кризи, мілітаризації суспільної свідомості та політичного життя, зміна соціально-демографічної структури населення. У результаті помилок в реформуванні та здійсненні державної політики відбулося падіння доходів населення. Відбувається протистояння агресії, що спричинило зростання патріотизму в суспільстві та зміну зовнішньополітичних орієнтацій в наслідок зростання підтримки західного вектора. Але відслідковуються і негативні явища, а саме: формування збройних формувань, зрощення політичних сил, виправдання неправих засобів вирішення політичних проблем.

У 2015 році відбуваються певні зміни в партійній системі, а причиною цього стало наближення місцевих виборів призначених на 25 жовтня 2015 року. Тому, парламентські та позапарламентські політичні партії стали вести досить активну політичну діяльність на регіональному рівні. Їхнє завдання було розбудова штабів та організацій, відбір кандидатів на майбутні вибори та політичного позиціонування. В створенні регіональних структур вели діяльність такі політичні партії: блок Петра Порошенка (меншою мірою «Народний фронт»), який об'єднав партії «БПП-Солідарність» та «Удар» на чолі з В. Кличком, ВО «Батьківщина» та Радикальна партія О. Ляшка вели активну пропагандистські кампанії у регіонах України, виступивши проти політики уряду; партія «Правий сектор» переважно проводила акції на підтримку АТО. Конкурентами радикальних партій стали партія «Укроп» та «Самопоміч».

Багато нових політичних проєктів створюється на регіональному рівні. Партія «Наш край» перша почала претендувати на роль представника інтересів регіональних органів. Також працюють партії «Відродження» та «Республіканська реформа» на рівні кількох областей. Серед активних структур, які перебувають в конфлікті з нинішнім керівництвом Уряду – «Народний контроль» (О. Мосій, Д. добродомов), «Партія простих людей» С.Капліна. На Закарпатті активно діють «КМКС», Демократична партія угорців України, партія «Єдиний центр», у Києві – «Рух за реформи», «Нова солідарна Україна», «Сила громад» та ін.

Висновки. Політична система України пройшла важкий шлях за останні кілька років. Більшість політичних партій зійшли з владної арени, проклавши шлях новим демократичним партіям. Але за цими партіями стоять старі командири, що не дає можливості розвиватися демократії. Ми не можемо судити партії за їхнє спрямування, функціонування, їхні позиції у політиці тощо. Тому що ми самі їх обирали. Звісно, партії, які прийшли до влади після Майдану, нічим не відрізняються від їх попередників. Вони представляють тих людей, які вирішили прийти до влади або прагнуть залишитися в ній. По суті, в партійній системі змінилися лише назви партій та їх керівники. На даний час, багато громадян розчаровані в політичних партіях за які вони в свій час голосували. Але навіть якщо в Україні відбудеться ще одна революція ми будемо спостерігати хіба що повільну, як воно у нас завжди було, еволюцію того типу партій, що маємо, в бік євроінтеграції та деякого правового окультурення.

Література

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ІНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
3. Проєкт «Партійна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити» здійснюється Центром Разумкова спільно з Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/upload/1442416518_file.pdf
4. Політичні партії та громадянське суспільство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://political-studies.com/?cat=7>
5. Політичні партії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
6. Верещук: В Україні немає еволюції політичних партій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2018/07/31/vereshchuk_v_ukraini_nemaie_evolutsii_politychnyh_partiy_1376961